

CATALÀ

DOS LLIBRES DE FERRAN DE POL

La prolongada estada a les terres americanes d'un nucli dens de ~~escriptors~~ catalans, entre els quals figuraven i encara figuren molts escriptors, ha de deixar forçosament un rastre visible a les nostres lletres. Mentre esperem la publicació del llibre pòstum del malaguenyat Roure-Torrent, ja és possible d'assenyalar, com un positiu enriquiment de la literatura catalana, obres com "El Rusio i el Palac", de C. A. Jordans, d'un ambient tan específicament xilè, "Tots tres surten per l'Ozama", de Vicenç Riera i Llores, que ens deixa una imatge tan depriment i brutal de la dominicans i de carnats de ruta o llibres de viatge com els de Domènec Guencé i Josep M. Poblet, sense comptar els poemes que els paisatges americans hagin inspirat a Josep Carner, Joan Sales i altres escriptors catalans. Però probattement, fins a la recent obra narrativa de Ferran de Pol, els espectacles mexicans no havien donat a la literatura de casa nostra altres impressions que alguns contes de Pere Galders o A. Artís-Gener (i m'excuso si l'allunyament i un possible desconeixement d'obres ben meritòries en fan culpable d'omissions). En aquests dos llibres de Ferran de Pol, publicats tots dos a la Biblioteca Selecta, i que es diuen "Abans de l'Alba i "La ciutat i el tropic", les terres mexicans i els homes que les habiten, les seves llegendes i els seus costums són, virtualment, els protagonistes. I és curiós que tots dos llibres hagin estat escrits, ja de torn a Catalunya, a la vila nadia de l'autor, a aquell Arenys de Mar tan dissemblant de la gran terra estesa entre dos oceans que Ferran de Pol evoca en els seus escrits.

"Abans de l'alba" és, graciosament catalanitzada i escrita en un llenguatge elaborat, comparable a aquell en el qual Josep Carner mostrava els llibres de Dickens i Mark Twain, la transcripció i adaptació per a un públic infantil del llibre de Pòpol-Vuh, que conté les tradicions religioses de les tribus maia-quitzés. Ferran de Pol ha posat en ordre i en forma de novel·la els fragments que narren les aventures de la princesa Avernetà, filla del Gran Mort, senyor del Xibalbà, del seu espòs el Llevantó i de llurs filles Espumeta i Bruixet, fins al moment que, satisfets de la missió que han dut a terme, els Serpents Explomallats, és a dir, els déus del paradís maia, creen els Homes, fets de robust i sofert moresc, i converteixen els protagonistes de la nostra epopeia en el Sol, la Lluna i tots els estels que poblen el cel, que fins aleshores estava en una nit perpetua i nua de tota alimara. Posat a adaptar aquestes aventures, tot i conservant-ne les peripècies i el simbolisme, Ferran de Pol ha catalanitzat, no solament els noms dels seus personatges, sinó el llenguatge i èdhuc, jo-Siria, el tarannà que ens demostren. I si algun cop la cruetat que manifesten, els recursos de llur astúcia ens sorprenden i repel·leixen un xic la nostra sensibilitat, aviat trobem en aquells jocs malicioses de l'Espumeta i el Bruixet un ressò de les gestes mediterrànies del reyi Odiseu. No sé si deliberadament, "Abans de l'alba" esdevé, a les mans de Ferran de Pol, més que una epopeia religiosa precolombina, un conte de fades, capaç d'engrescar els lectors infantils. Salvador Espriu ja ho indica, de bell antuvi, en el seu pròleg. I només sap greu que la pre-

sentació més aviat severa del llibre pugui allunyar-ne aquest públic pueril que forçosament ha d'engrescar-s'hi. "Abans de l'alba", en un format més gran i il·lustrat per una arenyenc de residència, si no d'origen, com Elvira Fliss, per exemple, podrà constituir un d'aquests magnífics llibres per a infants que publicuen, en català, les editorials Ariel i Joventut.

Vull insistir en la qualitat del llenguatge emprat per Ferran de Pol en la seva transcripció del "Pòpol Vuh". Estem tan acostumats a llegir llibres escrits en un català sense suc ni bruc, que és messa sovint un calc fidel de formes i gairebé de sintaxi forasteres, amb tot de frases fetes i de modismos que són la traducció literal dels que sentim massa a la Ràdio o en el dialeg dels films doblats, que trobar-nos amb aquest idioma sucós, ric de mots i girs populars, expressiu i vehement, dóna una sensació refrescant, de retorn a les fonts活ives d'una llengua ensenyada culta i espontània, capaç de tots els matisos i de totes les finors. Una llengua que, només de sentir-la degolar joliosament a la vostra orella, ja té melodies i ritme de poesia de la més autèntica.

Aquestes qualitats verbals es retroben, val a dir-ho, en els cinc contes que formen el recull "La ciutat i el tropic", amb el qual Ferran de Pol guanyava el Premi Víctor Català 1955. La unitat de les narracions la constitueix llur ambient mexicà. Tres tenen per escenari la mateixa ciutat de Mèxic. Són "Suicidi a la matinada", "El cavaller i el centaure" - la més extensa del recull - i "Jungla". Les altres dues tenen el marc d'una petita ciutat tropical, San Rafael i d'una vila de la costa catalana que podria ésser perfectament Arenys de Mar. Però aquesta darrera - que per cert és l'única que no està datada a Arenys mateix, sinó a Londres - s'acaba a Tam-pico i és, en certa manera, l'exaltació de l'espirit decidit i optimista que fa d'un fracassat a la pròpia casa un emigrat disposat a triomfar i a fer-se ric. Les històries de Natxo Zambrano, fotògraf genial i pintor fracassat, amb la seva història miserabile de "pelado" amb il·lusions de belleza; del comandant Silva i el coronel Von Junker, centaure i cavaller que toven irremediablement en llur concepte de la vida i de l'ensinistrament de les cavalleries - amb una història d'umor un punt cinematogràfica, que mes aviat, pel meu gust, aigualeix la intensitat del conflicte -; de l'Aldama, víctima innocent d'una estúpida baralla de polítics i pistolers, en un cabaret mexicà; dels "Ninetes", pare i fill, que van a cercar fortuna i protecció en un fabulós negoci d'un compatrioti exiliat feia anys i panys, i que el troben en el precís moment de la seva completa ruïna" i, per últim, la de l'estudiant fracassat de metge, amb la seva intervenció en una epidèmia i la seva topada amb aquella dona rossa, plançó trasplantat d'uns europeus, que farà que s'enfensi, segurament, en l'abjecció i la misèria sense esperances, totes aquestes històries són filles, jo diria, tant o més que de la fantasia del narrador, de la seva observació d'uns ambients i uns personatges que ha pogut ~~desenvolupar~~ estudiar i, de retorn a la pàtria evocar en aquests quadres que de vegades tenen la força eixuta d'un aigua fort i de vegades la pinzellada esquemàtica d'una pintura impressionista. Ferran de Pol és, sens dubte, un narrador nat. Sap interessar el lector i allò que conta, dur-lo amb seguretat a un desenllaç inesperat o previst, però que sempre us impressiona, tallar els seus capítols i els seus paràgrafs per a donar-los el ritme que requereix la seva narració. El Mèxic i els mexicans que ens presenta - parla, és clar, un lector que no els coneix més que a través dels llibres o de les evocacions verbals - impres-

sionen per llur dramatisme, per l'obsessió que sembla dominar-los - amor, poder, mort - i ~~que~~ arrossegar-los a una fi inexorable. I l'idioma en què estan escrits aquests contes confirma tot allò que deia més amunt, referint-me a "Abans de l'alba", augmentat per les dificultats que suposa adaptar aquest estil vivent i popular, impregnat de poesia natural, que tant encaixava amb la narració maia, a les complicacions psicològiques del centaure i el cavaller, del motge enfonsat en l'objecció, de l'artista fallit i aculat al suïcidi. Ferran-Ge Pol demostra, amb aquest diptic "La ciutat i el tropic", que la seva estada a Mèxic i ha impressionat i que el seu talent natural d'escriptor li ha trobat estimul i tema per a uns llibres que potser encara trobaran una continuació en obres ulteriores.

Rafael TASIS.